

MERITUM
COMPETENCE

Program usuwania wyrobów zawierających azbest dla Gminy Rokiciny na lata 2015 - 2032

Program spójny z POKzA 2009 – 2032

Zrealizowany z udziałem środków z Ministerstwa Gospodarki

Meritum Competence

ul. Syta 135, 02-987 Warszawa
NIP 5262737394

szkolenia@meritumnet.pl, azbest@meritumnet.pl, audyt@meritumnet.pl
www.szkolenia.meritumnet.pl

Program opracowany na zlecenie Gminy Rokiciny
przez
firmę Meritum Competence Krzysztof Pietrzak

Skład zespołu autorskiego:

- Krzysztof Pietrzak
- Emilia Jurkiewicz
- Ewelina Wiśniewska

Warszawa, styczeń 2016

Spis treści

1. Cel i zadania Programu	5
2. Charakterystyka azbestu.....	6
3. Szkodliwość azbestu dla zdrowia ludzkiego	8
4. Regulacje prawne w zakresie użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.....	10
5. Zasady bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest.....	13
6. Gospodarowanie odpadami w postaci wyrobów zawierających azbest.....	17
7. Informacje o gminie	20
8. Informacje o ilości i stanie wyrobów zawierających azbestowych na terenie Gminy Rokiciny	20
9. Szacunkowy koszt usunięcia wyrobów zawierających azbest wraz z jego harmonogramem.....	22
10. Wskaźniki realizacji Programu	25
11. Finansowanie demontażu, transportu i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest	26
12. Bibliografia.....	28
13. Załączniki	29

Wprowadzenie

Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 (POKzA) jest podstawowym dokumentem określającym zadania nałożone przez Unię Europejską mające na celu oczyszczenie terytorium Polski z azbestu w planie wieloletnim, tj. w okresie 24 lat. Wyznaczono w nim cele, ramy legislacyjne, finansowe i organizacyjne prowadzące do usunięcia wyrobów azbestowych oraz usprawniające monitoring realizowanych zadań. Dokumentem wspomagającym, który określa działania w zakresie usuwania azbestu w skali gminy jest *Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski*.

Przeprowadzana w ramach realizacji Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest (nazywanego dalej *Programem*) inwentaryzacja pozwoliła dokonać dokładnego opisu występujących na terenie Gminy Rokiciny wyrobów azbestowych, zarówno pod względem ilościowym jak i jakościowym. Pozyskanie powyższych informacji umożliwiło opracowanie harmonogramu bezpiecznego usuwania i utylizacji wyrobów azbestowych. *Program* ukazuje również sposoby finansowania tych zadań i przyczynia się do wzrostu świadomości społecznej w zakresie niebezpieczeństwa jakie niesie ze sobą niewłaściwe postępowanie z wyrobami azbestowymi.

Program został sporządzony na zlecenie Gminy Rokiciny. Stanowi on element realizowanego harmonogramu w zakresie stopniowego usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu kraju zapisanego w POKzA na poziomie lokalnym. Do jego zredagowania wykorzystano wyniki inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest wykonanej na terenie gminy w 2015 r.

1. Cel i zadania Programu

Podstawowym celem sporządzenia „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla Gminy Rokiciny na lata 2015-2032” jest oczyszczenie jej terenu z azbestu, poprzez przedstawienie harmonogramu stopniowego usuwania wyrobów zawierających azbest. W szerokiej perspektywie będzie to skutkowało wyeliminowaniem negatywnego wpływu azbestu na zdrowie mieszkańców oraz na stan środowiska na terenie gminy.

Program zakłada realizację następujących zadań:

1. Inwentaryzację wyrobów zawierających azbest określającą ich rzeczywistą ilość i lokalizację oraz systematyczną aktualizację bazy danych;
2. Zwiększenie tempa prac mających na celu usunięcie wyrobów zawierających azbest:
 - z budynków użyteczności publicznej, np. szkół, jednostek straży pożarnej oraz placów i dróg (często utwardzanych azbestem), a także innych nieruchomości należących do gminy,
 - z zabudowań domowych i gospodarskich oraz z terenów nieruchomości osób prywatnych poprzez merytoryczne i finansowe wsparcie mieszkańców w tym zakresie;
3. Organizację demontażu i wywieżenia materiałów zawierających azbest z terenu gminy na składowisko odpadów;
4. Przeprowadzenie szkoleń w celu edukacji lokalnej społeczności w zakresie szkodliwego wpływu azbestu na stan zdrowia ludzkiego oraz wytycznych obowiązujących podczas bezpiecznego postępowania, usuwania i utylizacji wyrobów zawierających azbest;
5. Finansowanie *Programu* poprzez:
 - przeznaczenie środków z budżetu Gminy
 - pozyskanie funduszy ze źródeł zewnętrznych
6. Prowadzenie monitoringu bieżącej realizacji *Programu* oraz okresowe sprawozdanie z jego realizacji władzom samorządu terytorialnego i mieszkańcom
7. Aktualizowanie *Programu*.

2. Charakterystyka azbestu

Nazwa „azbest” wywodzi się z języka greckiego od słowa *azbestion*, czyli **"niegasnący"**. Znany był już przed naszą erą, choć wykorzystywany był w niewielkim stopniu, m.in. starożytni Grecy stosowali go dość powszechnie do wyrobu wielu przedmiotów codziennego użytku, m.in. knotów w lampach oliwnych, czy różnego rodzaju tkanin. W czasach średniowiecza przypisywano mu magiczne właściwości, ale zarówno w tej, jak i w późniejszych epokach wykorzystywany był sporadycznie i w wąskim zakresie. Surowcem stosowanym na skalę przemysłową stał się dopiero w XX wieku i znalazł zastosowanie w ponad 1 tys. technologii i ok. 3 tys. rodzajów wyrobów.

W przyrodzie występuje sześć włóknistych minerałów krzemianowych, powstałych na drodze procesów metamorficznych; są one szeroko znane pod nazwą handlową **azbest**. Cechą charakterystyczną budowy morfologicznej minerałów azbestowych jest równoległa budowa włókien o stosunku średnicy włókna do jego długości większej lub równej 1:100.

Wyróżnia się dwie grupy minerałów azbestowych:

- **serpentyny** - antygoryt, lizardyt i chryzotyl,
- **amfibole** – grupa ta jest bardzo szeroka; główne formy włókniste należących do niej minerałów to: amozyt, krokidolit, termolit, antofylit i aktynolit.

Poszczególne minerały różnią się składem chemicznym i właściwościami fizycznymi, co przekłada się na różnorodną budowę i długość włókien, a także na odmienne właściwości chorobotwórcze. Największe znaczenie w przemyśle (około 95%) odegrał azbest biały (rzadziej zielony), czyli chryzotylowy (o dłuższych włóknach), następnie -azbest niebieski (krokidolit) i azbest brązowy (amozyt).

Niezwykłe szerokie zastosowanie azbestu w wielu różnych gałęziach gospodarki, takich jak budownictwo, energetyka, transport, czy przemysł chemiczny było możliwe **dzięki jego unikalnym i cennym właściwościom**.

Proces produkcyjny wyrobów azbestowych przeżywał swoje apogeum w latach 70-tych XX wieku, kiedy zużywano ok. 100 tys. ton azbestu rocznie, w latach następnych ilość ta sukcesywnie spadała i wynosiła w latach 80-tych – 60 tys. ton, a w 90-tych – 30 tys. ton.

Na terenie Polski azbest wykorzystywano przede wszystkim w budownictwie. Około 85% wszystkich wyrobów azbestowych stanowiły pokrycia dachowe i płyty elewacyjne (płyty faliste i typu „karo”, zwane potocznie eternitem). Szacuje się, że wykorzystano około 1,35 mld m² płyt eternitu (azbestowo-cementowych), których masa to w przybliżeniu 15 mln ton. Do tego trzeba doliczyć 600 tys. ton rur azbestowo-cementowych, 300 tys. ton płyt a-c w kominach, chłodniach kominowych i wentylatorowych wykorzystywanych w energetyce i wiele innych produktów. Z danych resortu gospodarki wynika, że w ciągu ostatniej dekady usunięto niespełna 1,5 mln ton wyrobów mających w swym składzie azbest.

Według informacji zawartych w „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” najwięcej azbestu znajduje się na terytorium województwa mazowieckiego i lubelskiego, a najmniej na obszarze województw opolskiego i lubuskiego.

Wyroby zawierające azbest ujmowane są w dwie klasy:

- **Klasa I** –tzw. wyroby „miękkie” - posiadają gęstość objętościową poniżej 1000 kg/m³ i cechują się słabą spoistością (niska zawartość substancji wiążącej). Zawartość azbestu oscyluje w szerokich granicach od 20 do 100%, który łączony jest niewielką ilością lepiszcza. Ze względu na dużą podatność na uszkodzenia mechaniczne (słabo związane włókna) wyroby te często są źródłem znacznych emisji włókien azbestowych do otoczenia, przez co powodują duże zagrożenie dla zdrowia ludzkiego. Wyroby zaliczone do klasy I to głównie wyroby tekstylne: szczeliwa plecione, koce gaśnicze, tektury uszczelkowe, m.in. w sprzęcie AGD, materiały i wykładziny cierne.
- **Klasa II** –tzw. wyroby „twarde” – ich gęstość objętościowa przekracza 1000 kg/m³, cechują się też dużą spoistością oraz niewielką (poniżej 20%) zawartością azbestu. Wyroby te cechuje duża trwałość, gdyż silnie związane ze sobą włókna azbestu nawet w wyniku uszkodzenia mechanicznego emitują do otoczenia jedynie w niewielkim stopniu. Mimo dużej odporności na zniszczenie stwarzają zagrożenie dla zdrowia ludzi i środowiska, gdy zostaną poddane obróbce mechanicznej, tj. cięciu, wierceniu i rozbijaniu.

Do wyrobów azbestowych klasy II zalicza się płyty azbestowo-cementowe faliste i typu „karo”(używane powszechnie jako pokrycia dachowe), płyty płaskie stosowane jako elewacje budynków wielokondygnacyjnych oraz mniej powszechnie stosowane rury azbestowo-

cementowe, z których wykonywano instalacje kanalizacyjne i wodociągowe oraz przewody kominowe i zsypowe.

3. Szkodliwość azbestu dla zdrowia ludzkiego

W Polsce od 1997 roku zakazano wprowadzania, obrotu i produkcji wyrobów zawierających azbest, a sam azbest wpisano do wykazu niebezpiecznych substancji chemicznych stanowiącego załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 21 sierpnia 1997r. w *sprawie substancji chemicznych stwarzających zagrożenie dla zdrowia lub życia* (Dz. U. Nr 105, poz. 671). Figuruje on pod indeksem 650-013-00-6 jako substancja o udowodnionym działaniu rakotwórczym, stanowiąca zagrożenie zdrowia w następstwie narażenia na długotrwałe oddziaływanie na drogi oddechowe.

Niebezpieczeństwo dla zdrowia ludzi związane jest z długotrwałą ekspozycją na pył azbestowy, który osiadając w płucach powoduje różne schorzenia: pylicę azbestową (azbestozę), łagodne zmiany opłucne, przewlekłe zapalenie oskrzeli, międzybłoniaka opłucnej i otrzewnej oraz raka płuc. Wielkość i gęstość ziaren decyduje bezpośrednio o szybkości osiadania pyłu zawieszonego w powietrzu oraz o trwałości aerozolu i o masie substancji wprowadzanej do płuc. Szkodliwość poszczególnych włókien zależy od ich wielkości. Włókna o większych i najmniejszych rozmiarach nie są szczególnie szkodliwe, gdyż większe ($>7\mu\text{m}$), osiadające w górnych drogach oddechowych zostają usunięte przez rzęski (podczas kaszlu lub kichania), zaś te o bardzo małych rozmiarach są „pochłaniane” przez komórki układu odpornościowego (makrofagi) i wykrztuszane. Najgroźniejsze są tzw. cząstki respirabilne, czyli włókna o długości 1 do $10\mu\text{m}$ i bardzo cienkie o średnicy do $0,1\mu\text{m}$, które wbijają się w płuca. Włókna azbestowe charakteryzuje duża odporność biochemiczna, więc nie ulegają w płucach znaczącym zmianom, np. rozpuszczeniu. Na skutek wieloletniego oddziaływania na komórki wywołują powstawanie nowotworów. Według badań epidemiologicznych na powstawanie raka płuc mają wpływ wszystkie typy azbestu, jednak najgroźniejszym jest azbest niebieski (krokidolit) zawierający około 16% włókien respirabilnych. Ryzyko zwiększonego osiadania cząstek azbestu w płucach zwiększa się przy osłabionej wydolności dróg oddechowych, np. w stanach chorobowych, na skutek palenia papierosów oraz w trakcie oddychania suchym powietrzem, gdyż niska wilgotność sprzyja wysychaniu błon śluzowych. Do innych skutków ubocznych wywołanych długotrwałą ekspozycją na azbest można zaliczyć zgrubienie końcówek palców, czy odbarwienie skóry

i błon śluzowych, a także powstawanie zmian nowotworowych w obrębie innych narządów poza układem oddechowym. Należy mieć na uwadze, że choroby wywołane wdychaniem włókien azbestowych rozwijają się po około 20-30 latach ekspozycji na azbest, są więc szczególnie groźne dla dzieci i młodzieży dorastającej w środowisku zanieczyszczonym azbestem.

Przeprowadzone w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie badania nie dostarczyły dowodów zwiększonego ryzyka występowania nowotworów związanych ze spożywaniem pokarmów i wody zanieczyszczonej azbestem. Tak więc azbest jest nieszkodliwy, o ile jest on izolowany od atmosfery. Azbest znajdujący się w płytach dachowych i elewacyjnych nie stanowi zagrożenia dopóki płyty są w dobrym stanie i nie dochodzi do uwalniania pojedynczych włókien. Niebezpieczeństwo stwarzają stare wyroby azbestowe, gdyż po 20-30 latach dochodzi do ich korozji oraz wyroby poddane obróbce, np. wierceniu, cięciu, kruszeniu itp.

Do głównych przyczyn uwalniania włókien z wyrobów azbestowych należą:

- Korozja wyrobów zawierających azbest – następuje po osiągnięciu przez nie wieku technologicznego. W przypadku najczęściej stosowanych płyt eternitowych (zawierających od 9-5 – 12% azbestu) samoistne pylenie włókien ma miejsce po około 30 latach użytkowania. Emisja włókien może być zwiększona lub występować wcześniej w przypadku płyt połamanych lub popękanych, a także na skutek korozji biologicznej powodowanej obecnością mchów i glonów. Korozję wyrobów azbestowych można opóźniać impregnując je środkami penetrującymi wiążącymi włókna i szczelnie pokrywającymi powierzchnię płyt.
- Uszkodzenia wyrobów zawierających azbest (łamanie, kruszenie, cięcie, szlifowanie itp.) – powodowane jest głównie w wyniku niewłaściwego bądź nieumiejętnego użytkowania, nieprawidłowego demontażu lub przez czynniki atmosferyczne, takie jak wiatr, grad itp. Wykonując jakiegokolwiek prace związane z wyrobami zawierającymi azbest należy w jak największym stopniu obniżyć emisję pylenia włókien na przykład poprzez:
 - nawilżanie wyrobów przed oraz w trakcie prac (demontażu, cięcia, wiercenia),
 - posługiwanie się narzędziami ręcznymi zapatrzonymi w specjalnie wyprofilowane, wolnoobrotowe ostrza i mechanizm do odsysania pyłu,

- nie stosowanie narzędzi elektrycznych, typu piła, wiertarka, gdyż wyzwalają znaczną emisję pyłu.

Prace wykonywać powinni odpowiednio przeszkoleni pracownicy z zachowaniem największej dokładności.

- Nieprawidłowe obchodzenie się z usuniętymi wyrobami zawierającymi azbest (odpadami azbestowymi) – transport i składowanie odpadów azbestowych powinno być wykonywane i nadzorowane przez przeszkolonych i wykwalifikowanych pracowników. Niestety nadal spotyka się przypadki nieprawidłowego transportu i wyrzucania materiałów zawierających azbest w niedozwolonych miejscach, np. w lasach tworząc tzw. dzikie wysypiska śmieci, podczas gdy powinny one trafić na składowisko odpadów azbestowych i zostać zabezpieczone przed pyleniem włókien.

Według przepisów Kodeksu Karnego obowiązujących od 2005 roku za wyżej wymienione praktyki przewidziane są sankcje karne w postaci grzywny i kary pozbawienia wolności do lat 3.

- Emisja z eksploatowanych wyrobów zawierających azbest (np. wykładziny cierne w przemyśle samochodowym) – w 1997 roku na terenie Polski wprowadzono zakaz stosowania wyrobów zawierających azbest, jednak mimo to nadal zdarza się, że w niektórych gałęziach przemysłu używa się starych urządzeń i części zawierających azbest (np. klocki hamulcowe w starych samochodach).

4. Regulacje prawne w zakresie użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest

Tematyka związana z azbestem przedstawiana jest szeroko w prawodawstwie polskim i europejskim. Około 50 aktów prawnych krajowych i kilkanaście dyrektyw Unii Europejskiej odnosi się do problematyki azbestowej. Szerokie ujęcie tej tematyki w ramach prawnych związane jest z dużym zagrożeniem jakie niesie ze sobą powszechne stosowanie wyrobów zawierających azbest.

Poniżej omówiono najważniejsze ustawy i rozporządzenia odnoszące się do problematyki azbestowej:

1. Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. 2004 r. Nr 3, poz. 20, z późn. zm.)

Głównym założeniem Ustawy jest wyeliminowanie z powszechnego użycia wyrobów azbestowych i zawierających azbest na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. W związku z czym zakazano wprowadzania ww. wyrobów na teren kraju, ich produkcji i obrotu. Wskazano jednoznaczny termin dopuszczonego użytkowania azbestu i wyrobów zawierających azbest w istniejących instalacjach lub urządzeniach do dnia 31 grudnia 2032 r.

Ustawa również w szerokim ujęciu opisuje uprawnienia (gł. opieki zdrowotnej) przysługujące pracownikom pracującym podczas produkcji azbestu oraz obecnie przy ich utylizacji, nakładając jednocześnie obowiązki na pracodawców w zakresie przeszkolenia i zapewnienia bezpiecznych warunków pracy pracownikom.

Ustawa określa także główne założenia rozporządzeń regulujących bezpieczne użytkowanie, usuwanie, transport i oznakowanie wyrobów zawierających azbest.

2. Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r. poz. 21, z późn. zm.)

W ustawie określono zasady postępowania z odpadami w sposób zgodny z zasadą zrównoważonego rozwoju, zapewniający ochronę zdrowia i życia ludzi oraz ochronę środowiska. Przedstawiono zasady dotyczące powstawania odpadów, ich negatywnego oddziaływania na środowisko oraz odzysku, utylizacji i magazynowania odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych, np. zawierających azbest. Opisane obowiązki wytwórców i posiadaczy odpadów niebezpiecznych jasno precyzują sposób postępowania z odpadami azbestowymi. Unormowaniu prawnemu podlega całokształt spraw administracyjnych odnoszących się do postępowania z wyrobami azbestowymi i zawierającymi azbest, tj. zbieranie, transport, unieszkodliwianie, w tym magazynowanie. Szczegółowej regulacji w zakresie wymagań technicznych i organizacyjnych podlegają również składowiska odpadów zawierających azbest.

3. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz.U. z 2004 r., Nr 71 poz. 649 z późn. zm.)

W Rozporządzeniu określono szczegółowo obowiązki spoczywające na wykonawcach prac w zakresie bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest, bezpieczne sposoby wykonania ww. czynności oraz właściwe przygotowanie i przeprowadzenie transportu odpadów azbestowych i zawierających azbest na wyznaczone w tym celu składowisko odpadów. Rozporządzenie precyzuje również kwestie administracyjne związane ze zgłoszeniem planowanych prac usuwania azbestu przez właściciela nieruchomości i wykonawcę robót właściwym organom.

Rozporządzenie nakłada obowiązek na właścicieli, użytkowników wieczystych oraz zarządców nieruchomości i każdego miejsca, obiektu, instalacji przemysłowej, czy urządzenia budowlanego zawierającego azbest przeprowadzania kontroli ich stanu. Częstotliwość kontroli określa się indywidualnie dla każdego wyrobu na podstawie oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest przedstawionej w Załączniku nr 1 do rozporządzenia (w Programie - Załącznik nr 3).

4. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. 2011 r. Nr 8, poz. 31)

W rozporządzeniu określono zasady wykorzystywania wyrobów zawierających azbest, używania i oczyszczania urządzeń oraz instalacji, w których są aktualnie lub były stosowane wyroby zawierające azbest. Nakłada również na właścicieli i zarządców nieruchomości obowiązek inwentaryzowania w wyznaczony sposób (Załącznik nr 3 do Rozporządzenia; w Programie - załącznik nr 2) wyrobów zawierających azbest znajdujących się w ich posiadaniu i przekazania opracowanych informacji na ten temat wójtowi gminy lub burmistrzowi miasta. Wyroby zawierające azbest, takie jak instalacje, urządzenia, użytkowane bez zabezpieczenia drogi oraz wyłączone z użytkowania, pozostawione w ziemi rury azbestowo-cementowe podlegają konieczności oznakowania - według wzoru przedstawionego w załączniku nr do rozporządzenia (w Programie Załącznik nr 3).

W Rozporządzeniu jednoznacznie wskazano, że końcowym terminem użytkowania azbestu i wyrobów zawierających azbest jest 31 grudnia 2032 r.

5. Zasady bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest

Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest niosą ze sobą duże zagrożenie dla zdrowia ludzkiego ze względu na znaczną emisję włókien azbestowych podczas demontażu. W związku z powyższym podczas niniejszych prac należy koniecznie przestrzegać zasad postępowania z azbestem.

Przed podjęciem jakichkolwiek prac konieczne jest wykonanie pomiaru stężenia pyłów zawierających azbest – dopuszczalne stężenie włókien respirabilnych dla pracowników wynosi $0,1 \text{ wł./cm}^3$. Poziom ten powinien być stale minimalizowany, gdyż każda ilość włókien azbestowych większa od zera ma działanie rakotwórcze. Czynności związane z usuwaniem azbestu wykonywać mogą jedynie licencjonowane firmy posiadające kadrę odpowiednio wykwalifikowanych i przeszkolonych pracowników. Na pracodawcy spoczywa obowiązek zapewnienia pracownikom ochrony przed szkodliwym działaniem pyłu azbestowego poprzez ograniczenie uwalniania się pyłu podczas prac (stosowanie odpowiednich urządzeń) oraz dostarczenie ochronnej odzieży roboczej (w tym środków ochrony układu oddechowego).

Miejsce prac, jeżeli to możliwe, należy odseparować od otoczenia osłonami uniemożliwiającymi przenikanie pyłu azbestowego. Teren powinien zostać ogrodzony z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów dla pieszych – min. 2 metry w przypadku zastosowania osłon, przy użyciu biało-czerwonych taśm ostrzegawczych. Oznakowanie miejsca prac powinno jasno wskazywać na zakres wykonywanych czynności, stąd niezbędne jest ustawienie tablic, np. o treści „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony” itp. Stosować powinno się środki i urządzenia techniczne, które w możliwie największym stopniu redukują ilość uwalnianego do środowiska azbestu.

Postępowanie podczas usuwania wyrobów zawierających azbest zależy od rodzaju produktów azbestowych, jednak działania można sklasyfikować w postaci ogólnych zasad:

- obiekty, z których usuwany jest azbest należy zabezpieczyć przed pyleniem, np. poprzez uszczelnienie otworów okiennych i drzwiowych oraz przez wykonanie innych niezbędnych w danym miejscu zabezpieczeń,

- wyroby zawierające azbest poddawane rozbiórce należy nawilżyć wodą przed rozpoczęciem prac i utrzymywać w stanie wilgotnym do ich zakończenia
- w razie możliwości demontażowi powinny podlegać całe wyroby: płyty, rury, kształtki, bez uszkodzeń i odłamań, które zwiększają emisję pyłu azbestowego
- wyroby trwale zespolone z podłożem oddzielać należy wyłącznie przy użyciu narzędzi ręcznych lub narzędzi mechanicznych wolnoobrotowych zaopatrzonych w instalacje odciągające powietrze
- podczas usuwania wyrobów azbestowych elewacyjnych zaleca się stosowanie kurtyn zasłaniających aż do gruntu fasadę budynku, a teren wokół powinien zostać wyłożony grubą folią w celu łatwego uprzątnięcia pozostałości azbestu
- pył azbestowy gromadzący się podczas prac demontażowych powinien być codziennie usuwany – metodą czyszczenia na mokro lub z użyciem podciśnieniowego sprzętu odkurzającego z filtrami o dużej mocy ciągu (99,99%). Zabrania się czyszczenia pomieszczeń i narzędzi poprzez ręczne zamiatanie na sucho lub z użyciem sprężonego powietrza.
- zalecany jest okresowy kontrolny monitoring powietrza, zwłaszcza gdy stężenia pyłu azbestowego mogą przekraczać dopuszczalne normy
- pomieszczenia, gdzie wartości stężenia pyłu przekroczyły dopuszczalne normy należy izolować
- w przypadku prac demontażowych azbestu, gdzie stężenie uwalnianych włókien przekracza dopuszczalne normy pracownikom należy udostępnić komory dekontaminacyjne, w których możliwe jest oczyszczenie
- odpady zawierające azbest powstałe na koniec dnia pracy zaleca się każdorazowo szczelnie opakować, np. w folię z polietylenu lub polipropylenu o grubości min. 0,2 mm i zakleić taśmą lub zgrzewem ciągłym, tak by uniemożliwić przypadkowe otwarcie, a następnie składować w tymczasowym miejscu magazynowania
- zapakowane odpady azbestowe muszą zostać koniecznie oznakowane w sposób nie budzący wątpliwości co do rodzaju odpadów i w sposób trwały, tak by etykiety nie uległy zniszczeniu na skutek działania czynników atmosferycznych i mechanicznych
- po całkowitym zakończeniu prac usuwania wyrobów zawierających azbest, czyli wytwarzania odpadów niebezpiecznych, wykonawca ma obowiązek oczyścić strefę prac i otoczenie z pozostałości azbestu. Zaś w przypadku, gdy prace obejmowały

wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m³, mocno uszkodzone, zawierające azbest krioکیدolitowy lub były wykonywane w pomieszczeniach zamkniętych jest zobowiązany dodatkowo do przedstawienia wyników badania powietrza wykonanych przez uprawnione do tego laboratorium.

Należy pamiętać, że prowadzone prace są często przeprowadzane w niesprzyjających warunkach: w wysokiej temperaturze, na dużych wysokościach, na niewielkiej powierzchni, w ubraniach ochronnych ograniczających swobodę ruchu i z ryzykiem upadku na odpady azbestowe. Dlatego też konieczne jest właściwe przeszkolenie pracowników w zakresie ryzyka występującego podczas prac związanych z azbestem.

Przeprowadzane działania mają na celu eliminację ze środowiska wyrobów zawierających azbest. Z uwagi na to, że jest to proces długotrwały i niebezpieczny, należy w jak największym stopniu ograniczyć ryzyko kontaktu z uwolnionymi do powietrza włókami azbestowymi.

Lista firm z województwa łódzkiego zajmujących się tematyką związaną z azbestem, posiadających m. in. odpowiednie uprawnienia do zdejmowania wyrobów zawierających azbest z dachów została przedstawiona w poniższej tabeli (Tabela nr 1).

Tabela nr 1. Lista firm z województwa łódzkiego wykonujących prace związane z wyrobami zawierającymi azbest

Lp.	Nazwa Firmy	Gmina	Miejscowość	[A]*	[T]*	[I]*	[O]*	[S]*	[P]*
1.	ZSYP-Serwis W. Mirski	Łódź	Łódź	✓	✓	✓	✓		
2.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno Usługowo-Handlowe „BUJAK"	Pajęczno	Pajęczno	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3.	Twój dach Dariusz Umański	Rozprza	Bagno	✓	✓				
4.	KSM Krzysztof Michalski	Sieradz	Sieradz					✓	✓
5.	Spółka konsultingowo - szkoleniowa Greecon Sp. z o.o.	Łask	Łask						✓
6.	DEXTER INVEST SP. Z O.O.	Łódź	Łódź	✓	✓				
7.	PPUH "BUDO-SERWIS" Tadeusz Kapusta	Łódź	Łódź	✓	✓	✓	✓	✓	✓
8.	RENOVO S.C.	Łódź	Łódź	✓	✓	✓	✓		✓
9.	AzbestClean	Lipce Reymontowskie	Lipce Reymontowskie	✓					
10.	Laboratorium Wibroakustyki i Ochrony Środowiska, Bogdan Kępski	Łódź	Łódź	✓			✓		
11.	ECOLABAD Laboratorium Fizyko-Chemiczne Badania i Analizy Środowiska S.C.	Łódź	Łódź				✓		
12.	PGE ELEKTROWNIA BEŁCHATÓW Laboratorium Higieny Pracy	Bełchatów	Bełchatów	✓			✓		
13.	Adler Consulting Michał Andrzejczyk	Łowicz	Łowicz			✓	✓	✓	✓
14.	Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera	Łódź	Łódź			✓	✓	✓	
15.	ZSYP-BUD S.C.Ł. SiDorowicz, W. Mirski	Łódź	Łódź	✓		✓	✓	✓	
16.	SULO Polska Sp. z o.o. o/Tomaszów Mazowiecki	Tomaszów Mazowiecki	Tomaszów Mazowiecki	✓	✓				
17.	SULO EMK Recycling Sp.z o.o.	Zgierz	Zgierz	✓	✓				
18.	Firma Ogólnobudowlana Blacharsko-Dekarska Wacław Jeżak	Sieradz	Sieradz	✓					
19.	PAP-BUD Zakład Robót Dekarsko-Blacharskich i	Wieruszów	Wieruszów	✓	✓				

Lp.	Nazwa Firmy	Gmina	Miejscowość	[A]*	[T]*	[I]*	[O]*	[S]*	[P]*
	Remontowo-Budowlanych								
20.	ZPUH Sprzęt-Bud	Kluki	Kluki		✓				
21.	Zakład Remontowo-Budowlany Stanisław Karolczak	Łódź	Łódź	✓	✓				
22.	POL-DAN-EKO Sp. J.	Aleksandrów Łódzki	Aleksandrów Łódzki	✓	✓				
23.	Z.U.K. HAK Stanisław Burczyński	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski	✓	✓				
24.	Zakład Gospodarowania Odpadami EKO ALF	Kutno	Gołębiew Nowy		✓				
25.	TPO Sp. z o.o.	Łódź	Łódź	✓	✓				
26.	PPH STANMAR	Kutno	Kutno	✓	✓	✓	✓	✓	
27.	Polska Grupa Gospodarki Odpadami EKO GAL-EKOPUR S.A.	Zgierz	Zgierz	✓	✓				
28.	JUKO Przedsiębiorstwo Handlowo Usługowe	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski	✓	✓				
29.	GAJAWI P.P.H.U.	Łódź	Łódź	✓	✓	✓	✓	✓	
30.	EKO-REGION Sp. z o.o.	Bełchatów	Bełchatów	✓	✓				
31.	EKO CHEM EKOSERVICE Sp. z o.o.	Łódź	Łódź	✓	✓				
32.	BUD-SYSTEM	Łódź	Łódź	✓	✓				

Źródło: Baza Azbestowa

*Wyjaśnienie skrótów:

A – Praca z azbestem,

T – Transport odpadów zawierających azbest,

I – Identyfikacja azbestu w wyrobach

O – Oznaczanie zawartości azbestu

S – Szkolenia w zakresie azbestu

P – Programy, inne

6. Gospodarowanie odpadami w postaci wyrobów zawierających azbest

Szczegółowe zasady składowania odpadów zawierających azbest określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie *składowisk odpadów* (Dz. U. 2013 nr 0, poz. 523). Odpady te mogą pochodzić z budowy, remontu, demontażu obiektów budowlanych, a także z infrastruktury drogowej. Nie mogą zawierać

substancji niebezpiecznych innych niż azbest w postaci związanej czynnikiem wiążącym włókna. Składa się je w zagłębieniach terenu posiadających zabezpieczone przed osypywaniem się ściany boczne w opakowaniach, w których dostarczono je na składowisko. Każdorazową warstwę odpadów zabezpiecza się warstwą ziemi lub izolacją syntetyczną uniemożliwiającą emisję pyłów. Składowanie należy zakończyć min. 2 metry poniżej poziomu terenu i uzupełnić ziemią do równego poziomu z otoczeniem. Na tak powstałych składowiskach zabronione jest prowadzenie wykopów, wykonywanie instalacji naziemnych i podziemnych, wznoszenie budynków oraz przeprowadzania jakichkolwiek czynności mogących doprowadzić do naruszenia struktury składowiska i emisji włókien azbestowych.

Obecnie funkcjonujące na terenie Polski składowiska nie są w stanie pomieścić całkowitej ilości wyrobów zawierających azbest znajdującej się na terenie kraju, w związku z czym niezbędne jest wybudowanie nowych kwater mogących pomieścić utylizowane odpady azbestowe.

Aktualnie na obszarze województwa łódzkiego funkcjonuje tylko 1 składowisko przyjmujące odpady azbestowe (zgodnie z danymi z Bazy Azbestowej). Jest to składowisko ZGO AQUARIUM Sp. z o.o., które znajduje się w Gminie Rawa Mazowiecka (miejscowość Pukinin). Ww. składowisko znajduje się w odległości ok. 30 km od Gminy Rokiciny.

Pełna charakterystyka ww. składowiska została przedstawiona w tabeli nr 2 (na podstawie Bazy Azbestowej):

Tabela nr 2. Składowisko ZGO AQUARIUM Sp. z o.o., Zakład ZGO w Pukininie nr 140
– podstawowa charakterystyka

SKŁADOWISKO	
Charakter składowiska	Ogólnodostępne
Nazwa	ZGO AQUARIUM Sp. z o.o., Zakład ZGO w Pukininie nr 140
Ograniczenie terenowe	brak ograniczenia
Województwo	ŁÓDZKIE
Gmina	Rawa Mazowiecka
Miejscowość	Pukinin
Adres	Pukinin nr 140
Telefon	46 814 24 24, 728 956 199
Całkowita pojemność [m ³]	14 260
Wolna pojemność [m ³]	13 361
Kody przyjmowanych odpadów	17 06 05*
Ceny przyjmowanych odpadów	do negocjacji
Godziny pracy	Pn-Pt 7:00-18:00, So 7:00-15:00
Rok zamknięcia	
Plan rozbudowy	TAK
Planowana pojemność	b.d.
ZARZĄDCA	
Właściciel/Zarządca/Inwestor	ZGO AQUARIUM Sp. z o.o.
Adres właściciela	ul. Katowicka 20, 96 - 200 Rawa Mazowiecka
Telefon stacjonarny	46 814 24 24
Telefon komórkowy	728 956 199
E-mail	biuro@zgopukinin.pl
Strona www	zgopukinin.pl

7. Informacje o gminie

Gmina Rokiciny to gmina wiejska, jedna z 10 gmin powiatu tomaszowskiego, leży we wschodniej części województwa łódzkiego.

Od północy Gmina Rokiciny graniczy z Gminą Koluszki (powiat łódzki wschodni), od wschodu z Gminą Ujazd, od południa z Gminą Będków, a od zachodu z Gminą Brójce (powiat łódzki wschodni).

Gminę zamieszkuje 6186 osób. Gmina zajmuje powierzchnię 91 km², co stanowi około 10% powierzchni powiatu. Znaczną część zajmują użytki rolne – ok. 75,5%, co świadczy o typowo rolniczym charakterze gminy. Większość użytków należy do rolników indywidualnych, obecnie przeważają gospodarstwa o wielkości do 2 ha.

Urząd Gminy Rokiciny (źródło: <http://rokiciny.e-tomaszowski.pl/>)

8. Informacje o ilości i stanie wyrobów zawierających azbestowych na terenie Gminy Rokiciny

Tabela nr 3 Przedstawia masę wyrobów zawierających azbest zinwentaryzowanych w Gminie Rokiciny w podziale na poszczególne obręby geodezyjne. W całej gminie zinwentaryzowano **4 875 410 kg** wyrobów azbestowych, z czego **3 947 233 kg** należą do osób fizycznych, natomiast **928 177 kg** do osób prawnych.

Tabela nr 3. Masa wyrobów wg Obrębów Geodezyjnych (masa w kg)

miejscowość	masa wyrobów zawierających azbest [kg]		
	razem	os. fizyczne	os. prawne
Albertów	79 371	79 371	0
Cisów	77 778	77 778	0
Eminów	111 373	111 373	0
Janków	192 966	192 966	0
Jankówek	123 895	123 895	0
Janków Trzeci	46 595	46 595	0
Kolonia Łaznów	114 470	114 470	0
Łaznowska Wola	299 572	299 572	0
Łaznów	251 561	251 561	0
Łaznówek i Janinów*	185 813	185 813	0
Maksymilianów	147 286	146 066	1 221
Michałów	111 447	111 447	0
Mikołajów	101 012	100 995	17
Nowe Chrusty	137 261	137 261	0
Pogorzałe Ługi	36 410	36 410	0
Popielawy	906 859	906 859	0
Reginów	39 943	39 943	0
Rokiciny	1 236 888	320 888	916 000
Rokiciny-Kolonia	132 542	121 603	10 939
Stare Chrusty	263 507	263 507	0
Stefanów	52 011	52 011	0
Wilkucice Duże	174 095	174 095	0
Wilkucice Małe	52 753	52 753	0

* masa wyrobu została podana sumarycznie dla obu miejscowości ponieważ w *Bazie azbestowej* nie ma możliwości dodania lokalizacji w miejscowości Janinów. W związku z powyższym wszystkie lokalizacje dla Janinowa zostały dodane pod nazwą miejscowości "Łaznówek"

Dane z inwentaryzacji zestawiono również w szczegółowej tabeli, zgodnie z wymogami Ministerstwa Gospodarki (w podziale na stopnie pilności oraz charakter własności wyrobów). Bardzo istotne jest aby gmina również monitorowała stan wyrobów azbestowych na budynkach gminnych, co powinno również dawać przykład pozostałym mieszkańcom gminy.

Tabela nr 4. Ilość zinwentaryzowanych wyrobów zawierających azbest podana w kg

Stopień pilności	1	2	3
osoby prawne*	0	17	928 160
osoby fizyczne	36 245	37 833	3 873 156
JST	0	0	0
PKP	0	0	0
MON	0	0	0

* włączając JST, PKP, MON,

9. Szacunkowy koszt usunięcia wyrobów zawierających azbest wraz z jego harmonogramem

W celu oszacowania kosztów usunięcia azbestu z terenu Gminy Rokiciny wykonano rozeznanie rynku wśród firm zajmujących się demontażem, transportem i utylizacją azbestu. Ceny firm za usuwanie eternitu znacznie się od siebie różnią, w związku z czym obliczono średni koszt demontażu, transportu i utylizacji azbestu. Należy mieć jednocześnie na uwadze, że jeśli Gmina Rokiciny będzie prowadziła postępowanie w sprawie wyłonienia wykonawcy do wykonania ww. zadań na dany rok, kwoty podawane przez Wykonawców mogą znacznie się różnić od siebie oraz należy założyć, że będą mniejsze niż założono w niniejszej kalkulacji.

W wyniku rozeznania cenowego ustalono następujące ceny:

Tabela nr 5. Ceny demontażu, transportu i utylizacji azbestu

Koszt demontażu:
1 m ² azbestu – ok. 6,8 zł
1 Mg azbestu – ok. 621 zł; 1 kg azbestu – ok. 0,62 zł
Koszt transportu i utylizacji azbestu (np. dla azbestu magazynowanego):
1 m ² azbestu - ok. 6,8 zł
1 Mg azbestu - ok. 621 zł; 1 kg azbestu – ok. 0,62 zł
Łączny koszt demontażu, transportu i utylizacji azbestu wynosi:
1 m ² azbestu - ok. 12 zł
1 Mg azbestu - ok. 1078 zł; 1 kg azbestu – ok. 1,08 zł

Kalkulacja została sporządzona w oparciu o założenie, że 1 m² płyty azbestowej waży 11 kg.

Analizując Tabelę nr 5 należy mieć na uwadze, że każda z 3 wymienionych w niej usług (demontaż; demontaż, transport i utylizacja; transport i utylizacja) były wyceniane osobno, stąd też suma kosztu np. demontażu azbestu oraz transportu i utylizacji nie pokrywa się z łącznym kosztem demontażu, transportu i utylizacji azbestu podanym w tabeli nr 5 (związane jest to również z pewnymi mechanizmami funkcjonowania firm działających w zakresie demontażu, transportu i utylizacji azbestu, gdzie koszty jednostkowe danego zamówienia maleją jeżeli zamawiający wykupuje kilka usług – np. zarówno demontaż jak i transport oraz utylizację w ramach jednego zamówienia).

Należy mieć również na uwadze, że najbliższe składowisko odpadów azbestowych oddalone jest o ok. 50 km od Gminy Rokiciny, niestety brak jest informacji w Bazie Azbestowej dot. koszt składowania azbestu na składowisku. Ceny przyjęcia odpadów na składowisko są bardzo różne nawet dla tego samego składowiska i często zależą od indywidualnych ustaleń pomiędzy zarządzającym składowiskiem, a przedstawicielem firmy przekazującej odpady azbestowe do składowania.

Do wyliczenia kosztów usunięcia azbestu z terenu gminy posłużyły również dane zebrane w trakcie inwentaryzacji:

Azbest magazynowany: 44 481 kg

Azbest w postaci pokryć dachowych: 3 904 839 kg

Rury azbestowo-cementowe W03.1: 10 090 kg

Rury azbestowo-cementowe W03.2 (do pozostawienia w ziemi): 916 000 kg

Koszty przedstawiają się następująco:

Koszt transportu i utylizacji azbestu magazynowanego wynosi:

$$44\,481\text{ kg} \times 0,62\text{ zł/kg} = 27\,578,22\text{ zł}$$

Koszt demontażu, transportu i utylizacji azbestu znajdującego się na dachach w gminie wynosi:

$$3\,904\,839\text{ kg} \times 1,08\text{ zł/kg} = 4\,217\,226\text{ zł}$$

Koszt demontażu, transportu i utylizacji azbestu znajdującego się w postaci rur azbestowo-cementowych (W03.1) wynosi:

Koszt wykopania i demontażu rur liczony jest w kalkulacji za 1 metr, a więc:

10 090 kg (2 300 m) - koszt demontażu (wykopania) rur:

$$2300\text{ m} \times 35\text{ zł/m} = 80\,500\text{ zł}$$

Reasumując koszt demontażu, transportu i utylizacji azbestu znajdującego się w postaci rur azbestowo-cementowych (W03.1) wynosi:

$$80\,500\text{ zł} + (10\,090\text{ kg} \times 0,62\text{ zł/kg}) = 86\,755,8\text{ zł}$$

Łączny koszt usunięcia azbestu z terenu Gminy Rokiciny wynosi:

$$27\,578,22\text{ zł} + 4\,217\,226\text{ zł} + 86\,755,8\text{ zł} = 4\,331\,560\text{ zł}$$

Harmonogram usuwania azbestu:

Założono, że w 2016 r. usunięty powinien zostać azbest magazynowany, a więc w roku 2016 Gmina powinna zabezpieczyć środki w wysokości **27 578,22 zł**

Pozostałą kwotę oszacowaną na usuwanie azbestu z pokryć dachowych oraz zdemontowanie i usuwanie rur azbestowo-cementowych należy podzielić na lata 2017-2032, a więc w każdym kolejnym roku Gmina powinna wydatkować ok. **268 999 zł** (4 303 981,8 zł/16 lat)

Ilościowy harmonogram usuwania azbestu przedstawia się następująco:

Rok 2016 - 44 481 kg azbestu

Lata 2017 – 2032 - 244 683 kg azbestu/rok

10. Wskaźniki realizacji Programu

Wskaźniki realizacji *Programu* stanowią instrument, za pomocą którego gmina może w sposób jednoznaczny ocenić czy wdrażanie *Programu* odbywa się w stopniu wystarczającym oraz czy zasady (cele oraz działania) postawione w *Programie* spełniają swoją rolę (czy może istnieje potrzeba ich zmian oraz co jest z tym związane aktualizacja *Programu*).

Do oceny efektywności działań wpisanych do *Programu* oraz podejmowanych przez Gminę Rokiciny sugeruje się wykorzystanie następujących wskaźników:

1. Wskaźniki efektywności realizacji *Programu*:

- a) Ilość zdemontowanego azbestu – wytworzonych odpadów niebezpiecznych - Mg/rok,
- b) Ilość unieszkodliwionych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest - Mg/rok,
- c) Ilość odpadów składowanych na składowiskach - Mg/rok,
- d) Stopień usunięcia wyrobów azbestowych - % usuniętych odpadów, w odniesieniu do wyników inwentaryzacji z roku 2015,
- e) Stopień wykorzystania środków finansowych zaplanowanych na realizację *Programu* w danym roku - %

2. Wskaźniki świadomości ekologicznej mieszkańców:

- a) Liczba wniosków o dofinansowanie usuwania azbestu złożonych do gminy przez mieszkańców/rok,
- b) Liczba szkół uczestniczących w konkursach związanych z problematyką azbestową/rok,
- c) Liczba przypadków nielegalnego demontażu wyrobów zawierających azbest/rok,
- d) Liczba inicjatyw społeczności lokalnej w zakresie problematyki azbestowej/rok,
- e) Liczba interwencji podejmowanych przez jednostki kontrolne (Nadzór budowlany, Państwową Inspekcję Pracy, Inspekcję Sanitarną, Gminę)/rok.

11. Finansowanie demontażu, transportu i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest

Z uwagi na ograniczony budżet własny oraz dużą kwotę niezbędną na usunięcie azbestu z terenu gminy do roku 2032 istotne jest, aby Gmina Rokiciny pozyskiwała również środki na usuwanie wyrobów zawierających azbest ze źródeł zewnętrznych. Obecnie istnieje kilka możliwych dróg pozyskania takich środków.

Finansowanie zadań niniejszego programu ma być realizowane ze środków własnych właścicieli nieruchomości oraz środków własnych gminy. Ponadto możliwe jest uzyskanie wsparcia finansowego w postaci dotacji i pożyczek funduszy ochrony Środowiska.

W Polsce występują najczęściej następujące formy finansowania inwestycji w zakresie gospodarki odpadami:

- fundusze własne inwestorów;
- pożyczki, dotacje i dopłaty do oprocentowania preferencyjnych kredytów udzielane przez Narodowy i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi;
- kredyty preferencyjne udzielane np. przez Bank Ochrony Środowiska (BOŚ S.A.) z dopłatami do oprocentowania lub ze środków donatorów, kredyty komercyjne;
- kredyty konsorcjalne;
- zagraniczna pomoc finansowa udzielana poprzez fundacje i programy pomocowe;
- kredyty międzynarodowych instytucji finansowych
- kredyty i pożyczki udzielane przez banki komercyjne;
- środki własne gminy.

W związku z powyższym Gmina Rokiciny powinna na początku roku 2016 złożyć w Wojewódzkim Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi wniosek na dofinansowanie zadań związanych z usuwaniem wyrobów azbestowych z terenu gminy. Na realizację Programu w latach 2015-2017 WFOŚiGW w Łodzi zabezpieczył własne środki finansowe – w wysokości min. 35% łącznych kosztów kwalifikowanych zadań zgłoszonych do Programu oraz środki udostępnione przez NFOŚiGW w kwocie łącznej do 1.644.365,00 zł. Kwota dofinansowania zadania wynosi do 99% jego kosztów kwalifikowanych, w tym do 50 % kosztów ale nie więcej niż 400 zł za 1 Mg wyrobu zawierając ego azbest, ze środków udostępnionych przez NFOŚiGW w formie dotacji. Za

koszty kwalifikowane zadania uznaje się koszty związane z jego realizacją, służące uzyskaniu efektu rzeczowego i ekologicznego tj. dotyczące demontażu, zbierania, transportu oraz unieszkodliwiania, zgodnie z programami usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest. W kosztach całkowitych zadania nie uznaje się kosztów wykonania nowego pokrycia dachowego oraz kosztów związanych z demontażem starej konstrukcji dachu.

12. Bibliografia

1. J. Dyczek. Charakterystyka, własności i zastosowanie azbestu. Akademia Górniczo-Hutnicza Kraków, Fundacja Łódzkie bez Azbestu,
2. Azbest - narażenie i skutki zdrowotne - dr hab. Edward Więcek, Bezpieczeństwo Pracy 2/2004,
3. Azbest - ekspozycja zawodowa i środowiskowa: skutki, profilaktyka.- Neonila Szeszenia Dąbrowska, Łódź: Oficyna Wydawnicza Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera, 2004,
4. N. Szeszenia-Dąbrowska: Azbest a zdrowie człowieka. Materiał dydaktyczny na kurs specjalistyczny „Bezpieczne postępowanie z azbestem i materiałami zawierającymi azbest”. Kraków, AGH, 26.06.2003 r),
5. „Informator o przepisach i procedurach dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest” MGPIPS, Warszawa 2003 r. zaktualizowany wg stanu prawnego na dzień 30 września 2008 r.,
6. Informator o zadaniach jednostek samorządu terytorialnego dla realizacji „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski - materiał przygotowany przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej” Warszawa 2003.,
7. „Poradnik stosowania przepisów i procedur dotyczących pozyskiwania z krajowych i zagranicznych funduszy pomocowych dodatkowych środków finansowych na usuwanie materiałów zawierających azbest”, Ministerstwo Gospodarki, 2006 r.,
8. Centralny Instytut Ochrony Pracy - Państwowy Instytut Badawczy - <http://www.ciop.pl>,
9. Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Regionalnych – www.stat.gov.pl,
10. Baza Azbestowa, <http://www.bazaazbestowa.pl>.

13. Załączniki

Załącznik nr 1

Pełny wykaz aktów prawnych dotyczących problematyki azbestowej

Ustawy

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. *Kodeks pracy* (Dz. U. z 2014 r., poz. 1502 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane* (Dz. U. z 2013 r., poz. 1409 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. *o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest* (Dz. U. 2004 r. Nr 3, poz. 20 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym* (Dz. U. z 2013 r., poz. 1155 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. *o substancjach chemicznych i ich mieszaninach* (Dz. U. z 2015 r., poz. 1203)

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. – *Prawo geologiczne i górnicze* (Dz. U. z 2015 r., poz. 196)

Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. *o odpadach* (Dz. U. z 2013, poz. 21 z późn. zm.)

Rozporządzenia

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 2004 r. *w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym i warunków ich zatrudnienia przy niektórych z tych prac* (Dz. U. z 2004 r., Nr 200, poz. 2047, z późn. zm.)

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 października 2008 r. *w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska* (Dz. U. z 2008 r., Nr 196, poz. 1217)

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. *w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko* (Dz. U. z 2013 r., Nr 213, poz. 1397, z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 16 stycznia 2015 r. *w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane na składowisku odpadów w sposób nieselektywny* (Dz. U. z 2015 r., poz. 110)

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. *w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest* (Dz.U. z 2004 r., Nr 71 poz. 649 z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. *w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania*

i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz.U. z 2011 r., Nr 8, poz. 31)

Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielanych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi (M.P. z 1996 r., Nr 19, poz. 231)

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 sierpnia 2004 r. w sprawie okresowych badań lekarskich pracowników zatrudnionych w zakładach, które stosowały azbest w produkcji (Dz. U. z 2004 r., Nr 183, poz. 1896)

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 9 sierpnia 2004 r. w sprawie leczenia uzdrowiskowego osób zatrudnionych przy produkcji wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r., Nr 185, poz. 1920, z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji (Dz. U. z 2005 r., Nr 13, poz. 109)

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 września 2005 r. w sprawie leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbestie (Dz. U. z 2005 r., Nr 189, poz. 1603)

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 lutego 2011 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. z 2011 r., Nr 33, poz. 166)

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz. U. 2012 r., poz. 890 z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005 r., Nr 216, poz. 1824)

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 sierpnia 2014 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. z 2014 r., poz. 1169)

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami (Dz. U. z 2015 r., poz. 796)

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 czerwca 2008 r. w sprawie rodzajów odpadów, których przywóz w celu unieszkodliwiania jest zabroniony (Dz. U. z 2008 r., Nr 119, poz. 769)

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2014 r. w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz pomiarów ilości pobieranej wody (Dz. U. z 2014 r., poz. 1542)

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. z 2015 r., poz. 1450)

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2010 r., Nr 16, poz. 87)

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 grudnia 2014 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. z 2014 r., poz. 1973)

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4 listopada 2014 r. w sprawie standardów emisyjnych dla niektórych rodzajów instalacji, źródeł spalania paliw oraz urządzeń spalania lub współspalania odpadów (Dz. U. z 2014 r., poz. 1546 z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. z 2015 r., poz. 1450)

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez marszałka województwa rejestru wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2013 r., poz. 25)

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 czerwca 2002 r. w sprawie dziennika budowy, montażu i rozbiórki, tablicy informacyjnej oraz ogłoszenia zawierającego dane dotyczące bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia (Dz. U. z 2002 r., Nr 108, poz. 953, z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdu ADR (Dz. U. z 2015 r., poz. 320)

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U. z 2003 r., Nr 120, poz. 1126)

Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 29 maja 2012 r. w sprawie prowadzenia kursów w zakresie przewozu towarów niebezpiecznych (Dz. U. z 2012 r. poz. 619)

Załącznik nr 2

Informacja o wyrobach zawierających azbest
Określona w Załączniku nr 3 do rozporządzenia Ministra Gospodarki
z dnia 13 grudnia 2010 r. (poz. 31 z późn. zm.)

WZÓR

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾1. Nazwa miejsca/urządzenia/instalacji, adres²⁾:.....
.....

2. Wykorzystujący wyroby zawierające azbest — imię i nazwisko lub nazwa i adres:

.....
.....3. Rodzaj zabudowy³⁾:4. Numer działki ewidencyjnej⁴⁾:5. Numer obrębu ewidencyjnego⁴⁾:6. Nazwa, rodzaj wyrobu⁵⁾:.....
.....7. Ilość posiadanych wyrobów⁶⁾:8. Stopień pilności⁷⁾:9. Zaznaczenie miejsca występowania wyrobów⁸⁾:

a) nazwa i numer dokumentu:

b) data ostatniej aktualizacji:

10. Przewidywany termin usunięcia wyrobów:

11. Ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest przekazanych do unieszkodliwienia⁶⁾:
(podpis)

data

Załącznik nr 3

Wzory oznakowania wyrobów zawierających azbest

Określone w Załącznikach nr 1 i 2 do rozporządzenia Ministra Gospodarki
z dnia 13 grudnia 2010 r. (poz. 31 z późn. zm.)

WZÓR OZNAKOWANIA
INSTALACJI LUB URZĄDZEŃ ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
ORAZ RUR AZBESTOWO-CEMENTOWYCH

Pomieszczenie zawiera azbest*

* Tylko w przypadku oznakowania pomieszczenia w związku z brakiem możliwości trwałego umieszczenia oznakowania na instalacji lub urządzeniu zawierającym azbest.

Wszystkie instalacje lub urządzenia zawierające azbest oraz rury azbestowo-cementowe powinny być oznakowane w następujący sposób:

- 1) oznakowanie zgodne z podanym wzorem powinno mieć wymiary: co najmniej 5 cm wysokości (H) i 1/2H szerokości;
- 2) oznakowanie powinno składać się z:
 - a) części górnej ($h = 40\% H$) zawierającej literę „a” w białym kolorze na czarnym tle,
 - b) części dolnej ($60\% H$) zawierającej standardowy napis w białym lub czarnym kolorze na czerwonym tle; napis powinien być wyraźnie czytelny;
- 3) jeżeli wyrob zawiera krokidolit, standardowo stosowany zwrot „zawiera azbest” powinien być zastąpiony zwrotem „zawiera krokidolit/azbest niebieski”.

WZÓR OZNAKOWANIA
DROG UTWARDZONYCH ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST
PRZED WEJŚCIEM W ŻYCIE USTAWY Z DNIA 19 CZERWCA 1997 R. O ZAKAZIE STOSOWANIA
WYROBOW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST, ALE NIEZABEZPIECZONYCH TRWALE PRZED EMISJĄ
WŁÓKIEN AZBESTU

Wszystkie drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, ale niezabezpieczone trwale przed emisją włókien azbestu, powinny być oznakowane w następujący sposób:

- 1) oznakowanie zgodne z podanym wzorem powinno mieć wymiary: co najmniej 30 cm wysokości (H) i .H szerokości;
- 2) oznakowanie powinno składać się z:
 - a) części górnej ($h = 40\% H$) zawierającej literę „a” w białym kolorze na czarnym tle,
 - b) części dolnej ($60\% H$) zawierającej standardowy napis w białym lub czarnym kolorze na czerwonym tle; napis powinien być wyraźnie czytelny.

Załącznik nr 4

**WNIOSEK O UDZIELENIE DOFINANSOWANIA
ZE ŚRODKÓW WFOŚiGW W ŁODZI**

Nazwa zadania⁽¹⁾:

--

Forma dofinansowania ⁽²⁾	Wnioskowana kwota dofinansowania ⁽³⁾ [w pełnych zł.]

Pełna nazwa Wnioskodawcy:

--

Wniosek ⁽⁴⁾	pierwotny	
	aktualizacja	

Poniższe pola wypełnia pracownik Funduszu

Nr wniosku	
Nr sprawy	
Dziedzina	
Data wpływu	
Data rejestracji	
Podpis i pieczęćka pracownika	

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi

ul. Łąkowa 11, 90-562 Łódź

tel.: +48 42 663 41 00, fax: +48 42 639 51 21, e-mail: fundusz@wfosigw.lodz.pl, www.zainwestujwekologie.pl

Telefony:

➤ Ochrona zasobów wodnych (OWiGW) 42 66-34-161/119/165

➤ Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi (OZ) 42 66-34-166/161

➤ Ochrona powietrza (OA) 42 66-34-162/163/164

➤ Ochrona przyrody i krajobrazu (OP), Pozostałe zadania ochrony środowiska (ZI), Badania naukowe i ekspertyzy/Monitoring środowiska (BN) 42 66-34-166/169

INSTRUKCJA WYPEŁNIANIA WNIOSKU

Wniosek oraz jego załączniki powinny zostać wydrukowane lub skserowane **dwustronnie**.

Meritum Competence

ul. Syta 135, 02-987 Warszawa

NIP 5262737394

szkolenia@meritumnet.pl, azbest@meritumnet.pl, audyt@meritumnet.pl

www.szkolenia.meritumnet.pl

1. Wszystkie pola we wniosku i jego załącznikach winny zostać wypełnione pismem maszynowym lub komputerowym.
2. Każda ze stron wniosku i jego załączników winna zostać **zaparafowana** przez osobę sporządzającą wniosek lub osobę upoważnioną do składania oświadczeń woli w imieniu Wnioskodawcy. Każda wprowadzona do wniosku lub jego załączników odręczna korekta czy uzupełnienie również każdorazowo winna zostać zaparafowana.
3. Składane dokumenty winny być aktualnie datowane, podpisane i opieczetowane przez osoby upoważnione do składania oświadczeń woli w imieniu Wnioskodawcy i opieczetowane pieczęcią nagłkową Wnioskodawcy. Dokumenty finansowe winny być podpisane przez osoby upoważnione do zaciągania zobowiązań finansowych, a w przypadku jednostek samorządu terytorialnego dodatkowo przez Skarbnika. Kopie dokumentów i wyciągi z dokumentów winny być obustronnie poświadczane za zgodność z oryginałem przez osoby upoważnione.
4. **Załączniki powinny być ułożone w kolejności wymienionej we wniosku oraz zaparafowane na każdej stronie.**
5. **Nie należy wkładać stron wniosku w koszulki ani okładki, bindować oraz używać zszywek.**
6. **W przypadku nie wypełnienia przez Wnioskodawcę, któregośkolwiek z pól wniosku, należy wpisać „Nie dotyczy” lub postawić znak „-„. Harmonogram rzeczowo-finansowy zadania nie powinien zawierać „pustych” wierszy.**
7. **Należy używać formatu liczb 0,00 zł (np. 1.227.009,00 zł). W przypadku dokumentów zapisanych w formacie Excel należy używać formatu liczb 0,00, a kolejne cyfry wpisywać bez odstępu i kropek. Kwota wnioskowanej pomocy winna być podana we wszystkich dokumentach w pełnych złotych, natomiast koszt całkowity zadania z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku.**
8. **W przypadku aktualizacji wniosku o udzielenie dofinansowania należy w pkt 10 odpowiednio znakiem „X” zaznaczyć załączane do aktualizacji dokumenty, a gdy stosowny dokument został załączony do wniosku pierwotnego i nie jest składany ponownie – należy wpisać „WP”.**

**INFORMUJEMY, IŻ WNIOSKI NIEKOMPLETNE LUB ZŁOŻONE NA NIEWŁAŚCIWYCH FORMULARZACH
NIE BĘDĄ ROZPATRYWANE**

OŚWIADCZENIA WNIOSKODAWCY

Oświadczam, że zapoznałem/am się z:

„Zasadami udzielania pomocy finansowej ze środków WFOŚiGW w Łodzi”,

„Listą przedsięwzięć priorytetowych WFOŚiGW w Łodzi”,

„Katalogiem kwalifikacji kosztów dla zadań dofinansowywanych ze środków WFOŚiGW w Łodzi”,

„Procedurami udzielania dofinansowania na realizację zadań ze środków WFOŚiGW w Łodzi”,

„Wytycznymi dotyczącymi zasad znakowania zadań dofinansowywanych ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi”,

„Instrukcją wypełniania wniosku”,

i zobowiązuję się do ich przestrzegania.

Zobowiązuję się do niezwłocznego, bieżącego informowania Funduszu o wszystkich okolicznościach mogących mieć wpływ na zmiany wniosku o dofinansowanie, a także na przebieg realizacji przedmiotowego zadania.

Oświadczam, że zawarte we wszystkich częściach przedłożonego do Funduszu wniosku informacje są prawdziwe i pełne. W przypadku złożenia nieprawdziwych lub niepełnych informacji, wykorzystania dofinansowania niezgodnie z przeznaczeniem, nie osiągnięcia zamierzonego efektu rzeczowego i ekologicznego, dokonam zwrotu udzielonego dofinansowania w całości wraz z należnymi odsetkami i karami.

Oświadczam, że są mi znane przesłanki odpowiedzialności karnej za przedłożenie oświadczeń stwierdzających nieprawdę lub przedłożenie nierzetelnego dokumentu dotyczącego okoliczności mających istotne znaczenie dla uzyskania dofinansowania z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Łodzi, wynikające z art. 297 § 1 i 2 ustawy z 6 czerwca 1997r. Kodeks Karny (Dz. U. z 1997r. nr 88, poz. 553 z późn. zmianami)

W sytuacji gdy złożone przeze mnie oświadczenia we wniosku o dofinansowanie okażą się nieprawdziwe lub nierzetelne zobowiązuję się do naprawienia wszelkich szkód, które poniesie z tego tytułu Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi.

Podpisy i pieczętki osób upoważnionych
do składania oświadczeń woli w imieniu
Wnioskodawcy

Oświadczenie poniższe nie dotyczy jednostek samorządu terytorialnego.

Oświadczam, że wyrażam zgodę na przetwarzanie moich danych osobowych przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi z siedzibą w Łodzi przy ul. Łąkowej 11, w celu: podjęcia przez Fundusz niezbędnych działań związanych z rozpatrzeniem wniosku o udzielenie dofinansowania, podpisaniem umowy, uruchomieniem środków oraz rozliczeniem przyznanego dofinansowania.

Niniejsze oświadczenie składałem dobrowolnie i oświadczam, że zostałem/am poinformowany/a o uprawnieniach przysługujących mi na podstawie Ustawy o ochronie danych osobowych, a zwłaszcza o prawie wglądu do danych i możliwości ich poprawiania

 Podpisy i pieczętki osób upoważnionych
 do składania oświadczeń woli w imieniu
 Wnioskodawcy

**PRZED WYPEŁNIENIEM WNIOSKU NALEŻY ZAPOZNAĆ SIĘ Z „INSTRUKCJĄ WYPEŁNIANIA
 WNIOSKU”
 ORAZ PRZYPISAMI KOŃCOWYMI**

Dane Wnioskodawcy

Adres siedziby Wnioskodawcy			
2.1. Miejscowość		2.2. Kod pocztowy	
2.3. Ulica i nr		2.4. Gmina/Powiat	
2.5. NIP		2.6. REGON	
2.7. PKD		2.8. Adres korespondencyjny	
2.9. Telefon		2.10. Fax	
2.11. Strona www		2.12. e-mail	

Przedstawiciel Wnioskodawcy wyznaczony do roboczych kontaktów z Funduszem

Imię i Nazwisko	Stanowisko służbowe	Telefon	e-mail
Sprawy merytoryczne			
3.1.	3.2.	3.3.	3.4.
Sprawy finansowe			
3.5.	3.6.	3.7.	3.8.

Meritum Competence

ul. Syta 135, 02-987 Warszawa

NIP 5262737394

szkolenia@meritumnet.pl, azbest@meritumnet.pl, audyt@meritumnet.pl

www.szkolenia.meritumnet.pl

Numer podstawowego rachunku bankowego Wnioskodawcy, na który przekazywane będą środki z Funduszu⁽⁵⁾

Nazwa banku i oddział	Nr rachunku
4.1.	4.2.

Wyplata kwoty dotacji lub pożyczki oraz warunki jej spłaty

5.1. Wyplata dotacji/pożyczki ⁽⁴⁾	5.2. jednorazowa		5.3. w transzach	
5.4. Ilość transz dotacji/pożyczki	5.5. W roku		5.6. W roku	
5.7. Karencja w spłacie pożyczki ⁽⁶⁾	 miesiące/miesięcy ⁽⁷⁾ od daty zawarcia umowy		 miesiące/miesięcy ⁽⁷⁾ od daty zakończenia zadania	
5.8. Okres spłaty pożyczki ⁽⁸⁾	Ilość lat:			
5.9. Spłata kapitału ⁽⁴⁾	5.10. Raty miesięczne		5.11. Raty kwartalne	

6. Termin obowiązywania promesy (wypełnia Wnioskodawca ubiegający się o promesę)

6.1. Proponowany termin obowiązywania promesy do dnia	
6.2. Powód ubiegania się o promesę	

7. Informacje dotyczące dofinansowania zadania ze środków UE lub innych funduszy zagranicznych

7.1. Zadanie jest współfinansowane lub planuje się dofinansowanie ze środków UE lub innych funduszy zagranicznych ⁽⁴⁾	Tak ⁽⁹⁾		Nie	
7.2. Data decyzji/planowanej decyzji o dofinansowaniu ze środków UE lub innych funduszy zagranicznych				
7.3. Numer i data umowy o przyznanie pomocy ze środków UE lub innych funduszy zagranicznych				
7.4. Koszt całkowity zadania w umowie o dofinansowanie jest zgodny z wnioskiem o dofinansowanie ze środków WFOŚiGW w Łodzi ⁽⁴⁾	Tak		Nie ⁽¹⁰⁾	
7.5. Zaistniałe rozbieżności kosztów wynikają z: ⁽⁴⁾				
-umowa o przyznanie pomocy została zawarta na podstawie wartości kosztorysowych i nie zawarto jeszcze aneksu do umowy o przyznanie pomocy uwzględniającego koszty zadania wynikające z podpisanej umowy z Wykonawcą lub Dostawcą				
- inne przyczyny (podać jakie) ⁽¹¹⁾ :				

8. Podmiot, na który będą wystawiane faktury/rachunki

8.1. Dofinansowanie ze środków Funduszu		8.2. NIP	
8.3. Udział własny ⁽¹²⁾		8.4. NIP	

Rozliczenie podatku VAT

9.1. Czy Wnioskodawca jest podatnikiem podatku VAT ⁽⁴⁾	Tak ⁽¹³⁾		Nie ⁽¹⁴⁾	
9.2. Czy Wnioskodawca ma prawną możliwość odliczenia podatku VAT przy realizacji powyższego zadania ⁽⁴⁾	Tak		Nie ⁽¹⁵⁾	
9.3. Podać uzasadnienie braku prawnej możliwości odliczenia podatku VAT lub dołączyć kserokopię opinii organu skarbowego zgodnie z przypisem 15				
9.4. W związku z powyższymi informacjami należy wskazać czy koszt całkowity zadania podany we wniosku o dofinansowanie z Funduszu jest w kwotach ⁽⁴⁾	brutto		netto	

9. Załączniki do wniosku⁽¹⁶⁾

	Wnioskodawca		Wypełnia pracownik Funduszu
	Tak	Nie dotyczy	
10.1. Harmonogram rzeczowo-finansowy zadania (wg wzoru)			
10.2. Karty planowanego efektu rzeczowego i ekologicznego zadania odpowiednie dla dziedzin ochrony środowiska (wg wzoru)			
10.3. Oświadczenie o zapewnieniu zbilansowania kosztów zadania i wskazaniu źródeł ich finansowania (wg wzoru)			
10.4. Oświadczenie dotyczące formy zabezpieczenia (wg wzoru) – nie dotyczy państwowych jednostek budżetowych			
10.5. Wyciąg z uchwały budżetowej wskazujący na ujęcie przedmiotowego zobowiązania w budżecie lub inny dokument potwierdzający posiadanie środków własnych ⁽¹⁷⁾			
10.6. <u>Prawomocne</u> i aktualne pozwolenie na budowę lub zgłoszenie robót (z klauzulą „ostateczne” lub „bez zastrzeżeń”) ⁽¹⁸⁾			
10.7. <u>Prawomocne</u> i aktualne pozwolenie wodnoprawne lub inne decyzje administracyjne (np. decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia) ⁽¹⁸⁾			
10.8. Audyt energetyczny wraz z opinią dotyczącą planowanego efektu ekologicznego zadania objętego niniejszym wnioskiem ⁽¹⁹⁾			
10.9. Dokumentacja techniczna/wyciąg z projektu budowlanego (tn. pierwsza strona, wstęp, opis realizowanego zadania)			
10.10. Oświadczenie/oświadczenia o Wyborze Wykonawców/Dostawców (wg wzoru)			
10.11. Oświadczenie Wnioskodawcy o opłatach za korzystanie ze środowiska i administracyjnych karach pieniężnych za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska (wg wzoru)			
10.12. Dokumenty potwierdzające wybór osób reprezentujących Wnioskodawcę ⁽²⁰⁾			

10.13. Dokumenty dotyczące statusu formalno-prawnego Wnioskodawcy⁽²¹⁾			
10.14. Dane dotyczące sytuacji finansowej Wnioskodawcy wraz z załącznikami (wg wzoru)⁽²²⁾			
10.15. Opinie bankowe⁽²³⁾			
10.16. Oświadczenie o braku zobowiązań wobec ZUS i US oraz o zaciągniętych kredytach/pożyczkach (wg wzoru)⁽²⁴⁾			
10.17. Oświadczenie dotyczące pomocy publicznej (wg wzoru)			
10.18. Dane dotyczące pomocy publicznej odpowiednio do rodzaju pomocy (wg wzoru)			
10.19. Oświadczenie dotyczące wskazania dysponenta części budżetowej (wg wzoru) – dotyczy wyłącznie państwowych jednostek budżetowych			
10.20. Załączniki do zadania z dziedziny Ochrona przyrody i krajobrazu wskazane w Karcie planowanego efektu rzeczowego i ekologicznego zadania			
10.21. Inne dokumenty wynikające ze specyfiki zadania (wymienić jakie np. interpretacja indywidualna organu skarbowego, mapa z opisem trasy, dokumentacja zdjęciowa, umowa z wykonawcą, graficzny schemat instalacji, schemat procesu produkcyjnego, zaświadczenie z WIOŚ, umowa o dofinansowanie ze środków UE lub innych funduszy zagranicznych):			
a)			
b)			

Potwierdzamy prawdziwość danych i informacji zamieszczonych we wniosku

Data sporządzenia wniosku	Podpisy i pieczętki osób upoważnionych do składania oświadczeń woli w imieniu Wnioskodawcy
Pieczętka nagłówkowa Wnioskodawcy	Podpis i pieczętka Gł. Księgowego/Skarbnika/innych osób odpowiedzialnych za finanse Wnioskodawcy

Przypisy końcowe

- Nazwa powinna być możliwie zwięzła, jasno określająca zakres zadania, identyfikująca obszar i ewentualny etap realizacji zadania wnioskowanego do objęcia dofinansowaniem. W przypadku wniosków współfinansowanych ze środków UE lub innych funduszy zagranicznych nazwa zadania powinna być spójna z nazwą Projektu.
- Formę dofinansowania należy wybrać z następujących: dotacja, promesa dotacji, pożyczka, promesa pożyczki, przekazywanie środków państwowym jednostkom budżetowym.
- Wnioskowaną kwotę dofinansowania należy podać w pełnych złotych.
- Właściwą odpowiedź zaznaczyć znakiem "X".

5. W przypadku jednostek samorządu terytorialnego należy wskazać numer głównego rachunku budżetowego jednostki, na który przekazywane będą środki z Funduszu.
6. Okres karencji w spłacie rat kapitałowych może wynosić do 24 miesięcy od daty zawarcia umowy, lecz nie dłużej niż 6 miesięcy od dnia zakończenia zadania. Należy wskazać czy okres karencji jest liczony od daty zawarcia umowy czy od daty zakończenia zadania.
7. Niewłaściwe skreślić.
8. Okres spłaty pożyczki może wynosić maksymalnie do 10 lat od dnia upływu okresu karencji lub do 15 lat od dnia upływu okresu karencji na realizację zadań dofinansowywanych ze środków Unii Europejskiej lub z innych funduszy zagranicznych.
9. W przypadku zaznaczenia odpowiedzi „Tak” należy do wniosku załączyć umowę o dofinansowanie ze środków UE lub innych funduszy zagranicznych wraz z aneksami.
10. W przypadku rozbieżności kosztu całkowitego należy wypełnić tabelę poniżej.
11. W sytuacji gdy umowa o dofinansowanie zawiera inne koszty niż wskazane we wniosku o dofinansowanie ze środków WFOŚiGW, należy załączyć zestawienie wskazujące jakie koszty uwzględniono w umowie, a jakie we wniosku o dofinansowanie.
12. **Należy wskazać wszystkie podmioty, na które były i będą wystawiane faktury/rachunki na udział własny w całym okresie kwalifikowania kosztów.**
13. **W przypadku zaznaczenia odpowiedzi „Tak” należy wypełnić pkt 9.2.**
14. W przypadku zaznaczenia odpowiedzi „Nie” nie należy wypełniać pkt 9.2 -9.3
15. W przypadku zaznaczenia odpowiedzi „Nie” należy wypełnić pkt 9.3. Opinie organu skarbowego należy dostarczyć obligatoryjnie dla zadań realizowanych z dziedzin: ochrona zasobów wodnych (OWiGW), gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi (OZ) oraz ochrona powietrza (OA), nie później niż do dnia wypłaty środków. W przypadku braku przedmiotowej opinii na etapie składania wniosku, należy dołączyć wniosek o wydanie interpretacji indywidualnej. Obowiązek dostarczenia opinii organu skarbowego nie występuje w sytuacji, gdy kwoty podane we wniosku oraz w jego załącznikach zostały przedstawione w wartościach netto, tj. bez podatku VAT. W pozostałych przypadkach Fundusz może zobowiązać Wnioskodawcę do jej przedłożenia w sytuacji, gdy zaistnieją wątpliwości co do możliwości rozliczenia zadania w kwotach brutto.
16. **Należy zaznaczyć znakiem „x” w kolumnie odpowiedź „Tak” o ile dokument jest załączany do wniosku. Kolumnę „Nie dotyczy” zaznacza się wyłącznie w sytuacji gdy rodzaj zadania lub status formalno-prawny Wnioskodawcy, zgodnie z niżej podanymi przypisami, nie wymaga złożenia danego załącznika. Przekreślone pole w kolumnie „Nie dotyczy” oznacza, że przedłożenie danego dokumentu jest obligatoryjne. UWAGA: Wniosek może być uznany za kompletny tylko, gdy w każdej z pozycji udzielona zostanie odpowiedź „Tak” lub „Nie dotyczy”.**
17. Należy dołączyć jedynie wyciąg z uchwały budżetowej, w którym literalnie zostało wskazane realizowane zadanie wraz ze źródłami jego finansowania oraz wybranym kolorem wyróżnić odpowiednią pozycję w załącznikach do budżetu lub szczegółowo opisać odpowiedni załącznik do uchwały w przypadku braku literalnego wskazania zadania. W przypadku podmiotów innych niż JST należy dołączyć stosowny dokument potwierdzający posiadanie środków własnych (np. promesa finansowania zadania przez inny podmiot zewnętrzny, umowa o dofinansowanie).
18. Nie dotyczy zadań, w przypadku których wyboru wykonawcy dokonuje się w trybie „Zaprojektuj i wybuduj”.
19. Dotyczy zadań z dziedziny Ochrona powietrza (OA). Dopuszcza się, w przypadku posiadania audytu bez stosownej opinii o której mowa, przedłożenie jej w formie osobnego dokumentu. W przypadku inwestycji dla których audyt nie jest wymagany, dopuszcza się możliwość dołączenia audytu uproszczonego lub bilansu cieplnego.
20. W przypadku kolejnych wniosków składanych przez tego samego Wnioskodawcę w danym roku, ponowne składanie tych dokumentów nie jest konieczne, jeżeli są one wciąż aktualne i nie zaistniały żadne zmiany.
21. Np. aktualny odpis z KRS i Rejestru Przedsiębiorców, odpis/zaświadczenie z innego właściwego rejestru/ewidencji, inne dokumenty potwierdzające osobowość prawną, statut. W przypadku JST nie ma konieczności dołączania statutu.
22. Obligatoryjnie składają: spółki prawa handlowego, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, spółki osobowe, spółdzielnie, uczelnie wyższe i zakłady opieki zdrowotnej. Fundusz zastrzega sobie prawo wezwania Wnioskodawcy do złożenia części „Dane dotyczące sytuacji finansowej” pozostałych Wnioskodawców uczestniczących w działalności gospodarczej, nawet w ramach działalności ubocznej lub w przypadku konieczności dokonania analizy ekonomiczno-finansowej Wnioskodawcy.
23. Nie dotyczy jednostek samorządu terytorialnego (JST). Dokument wymagany w przypadku wnioskowania o udzielenie dotacji, gdy zabezpieczeniem jej ewentualnego zwrotu będzie dodatkowo pełnomocnictwo do rachunku bankowego (przy dofinansowaniu powyżej 20.000,00 zł.), a Wnioskodawca nie składa części wniosku „Dane dotyczące sytuacji finansowej Wnioskodawcy”.
24. Dokument składany w przypadku ubiegania się o dotację. Nie dotyczy jednostek samorządu terytorialnego oraz Wnioskodawców składających część wniosku „Dane dotyczące sytuacji finansowej Wnioskodawcy”.